

Wójcik, Zbigniew J.

Z prac nad historią nauki w Estońskiej SSR

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 25/2, 449-450

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



wego. Szczególnie interesujące były uwagi prelegenta na temat zalegania złóż miedzi — przedstawione w kontekście najstarszego z zachowanych planów kopalni w 1782 r. i współcześnie prowadzonych badań.

Wykłady cieszyły się dużą popularnością wśród krajoznawców, miłośników regionu i studentów uczelni kieleckich, dlatego też będą one kontynuowane w latach następnych.

Andrzej Rembalski

(Kielce)

DZIAŁALNOŚĆ ZESPOŁU BADAŃ NAUTOLOGICZNYCH W 1978 ROKU

Zadania badawcze Zespołu skupiały się głównie nad tematami: *Historia wybranych gałęzi techniki polskiej ze szczególnym uwzględnieniem budownictwa okrętowego i portowego oraz Historia wybranych morskich dyscyplin naukowych*. Ponadto opracowywano tematy dotyczące roli nauki w rozwoju myśli i polityki morskiej w Polsce. Prof. B. Kasprówicz zajmował się dorobkiem ekonomiki morskiej, dr W. Aleksandrowicz — genezą i rozwojem instrumentów nawigacyjnych, doc. L. Mokrzecki — problematyką morską w piśmiennictwie naukowym Gdańska w okresie I Rzeczypospolitej, a dr J. Szeliga — dziejami poznania Wybrzeża Gdańskiego w obrazie kartograficznym. Celem pracy Zespołu w omawianym okresie było także rozwijanie i popieranie popularyzacji tematyki nautologicznej.

Posiedzenia Zespołu dotyczyły głównie problematyki badawczej — związanej z 60 rocznicą odzyskania niepodległości i z powrotem Polski nad Bałtyk. Jedno z zebrań poświęcono polskiej myśli morskiej u progu II Rzeczypospolitej (referował doc. Z. Machaliński). Ponadto przedstawiono w Zespole następujące referaty, związane z historią nauki i techniki: *Geneza naukowej myśli morskiej i jej wykorzystanie dla budowy podstaw gospodarki morskiej R.P.*; *Aspekty techniczne gospodarki morskiej II Rzeczypospolitej*; *Wisła a problemy nowoczesnej żeglugi*.

26 października — pod przewodnictwem prof. W. Urbanowicza — odbyło się posiedzenie poświęcone historii budownictwa okrętowego. Interesujący referat *Początki i rozwój budowy statków we Francji* przygotował E. Zabięło. 6 listopada — pod przewodnictwem sekretarza Zespołu W. Aleksandrowicza, odbyło się zebranie, w czasie którego prof. K. Kubik wygłosił referat *Morze w nauce Gdańska w okresie I Rzeczypospolitej*. 14 listopada na wspólnym posiedzeniu Zespołu Badań Nautologicznych i Komisji Historii Żeglugi Polskiego Towarzystwa Nautologicznego prof. M. Krzyżanowski przedstawił referat *Problem Wisły w relacji do rozwoju portu i żeglugi*, a dr W. Aleksandrowicz mówił na temat 150 lat Warszawskiej Żeglugi.

Walenty Aleksandrowicz

(Gdańsk)

Z ZAGRANICY

Z PRAC NAD HISTORIĄ NAUKI W ESTOŃSKIEJ SRR

Związki nauki polskiej z różnymi ośrodkami naukowymi Estonii sięgają co najmniej czasów Stefana Batorego. Ich intensyfikacja nastąpiła jednak dopiero w XIX w., zwłaszcza po zamknięciu przez władze carskie w 1832 r. Uniwersytetu Wileńskiego. Młodzież polska skierowała się wówczas przeważnie na studia do niemieckiej uczelni w Dorpacie (dziś Tartu). Uczyli się w niej później tak wybitni uczeni, jak: A. Czekanowski, B. i W. Dybowski, T. Chahubiński, B. Hryniewiecki, T. Banachiewicz, J. Siemiradzki, S. J. Thugutt i wielu innych. Istnieje w związku z tym w Polsce swoista legenda o tej uczelni, mająca swe uzasadnienie

tym bardziej, iż wielu profesorów rosyjskiego i polskiego uniwersytetu w Warszawie wykształciło się, bądź nawet pracowało (jak choćby J. Baudouin de Courtenay), w tej uczelni.

Poprzedniczką powstałego w 1802 r. uniwersytetu w Dorpacie była *Academia Gustaviana* (później *Academia Gustavo-Carolina*), założona w 1632 r. jako rodzaj gimnazjum akademickiego. W nawiązaniu do 450 rocznicy otworzenia tej uczelni Uniwersytet w Tartu przygotowuje się uroczystość do obchodów jubileuszowych. Trwają obecnie bardzo intensywne prace zmierzające do kompleksowego zbadania rozwoju nauki w Estonii, a w tym przede wszystkim odtworzenia istotnego wkładu kadry naukowej uniwersytetu w Tartu do rozwoju nauki światowej.

Jest nadzieja, że przygotowywane obecnie opracowania o Akademii Gustaviana i uniwersytecie w Tartu znacznie poszerzą naszą wiedzę o rozwoju nauki także na kresach Rzeczypospolitej (tu przede wszystkim związki z Uniwersytetem Wileńskim), a także uwypuklą wkład wychowanków tych uczelni do poznania przyrody różnych regionów imperium rosyjskiego. Dokonano w tym zakresie już pewnych podsumowań. Wydano mianowicie w 1978 r. książkę o wkładzie uczonych z terenu Estonii do rozwoju badań prowadzonych przez Akademię Nauk w Petersburgu przed 1917 r.¹ Z treści poszczególnych artykułów tego opracowania dowiadujemy się także o tych przyrodnikach — wykształconych w uniwersytecie w Dorpacie, którzy — jak F. Schmidt i E. Toll — prowadzili badania z polskimi przyrodnikami w Estonii i na Syberii.

Zainteresowanie historią nauki w Estońskiej SRR jest bardzo duże. Przykładem tego może być fakt, że na systematycznie odbywających się konferencjach historyków nauki republik przybaltycznych znaczną część referatów przedstawiają pracownicy uniwersytetu w Tartu oraz uczeni zatrudnieni w różnych instytucjach Akademii Nauk ESRR w Tallinie.

Estońscy historycy geologii wydali wiele opracowań poświęconych badaniom obszarów tego kraju. Znajdujemy w nich dużo nazwisk polskich przyrodników, a m.in. J. Nieszkowskiego, J. Siemiradzkiego, a przede wszystkim W. Dybowskiego². Polonika zostaną także uwypuklone w przygotowywanej obecnie do druku — pod kierownictwem akademika K. Orviku — historii geologii w Estonii.

Jednym z przejawów zainteresowań historią nauki poza własnym krajem jest to, że w prasie specjalistycznej znajdujemy wcale bogaty serwis informacji o ważniejszych dokonaniach z tego zakresu w Polsce. Tak np. w czasopiśmie „*Eesti-Poola Loodus*” z 1978 r. E. Pirrus opublikował artykuł *Eesti-Poola geoloogiatejel*, który otwiera fotografia znajdującego się w Warszawie głazu poświęconego S. Staszicowi. Zresztą poloników w tym czasopiśmie znajduje się więcej. W jednym z numerów z 1974 r. zamieszczono obszerne opracowanie S. Issakova i P. Sigalova pt. *Tartu Ülikool — taimelava Poola teadusele*, a w nim znakomity rejestr uczonych wykształconych w różnych latach na uniwersytecie w Tartu³.

Podkreślić trzeba, że historycy nauki Estońskiej SRR wykazują ogromne zainteresowanie polskimi publikacjami (poświęconymi szczególnie zasłużonym uczonym) związanymi przede wszystkim z uniwersytetem w Tartu. Rozmawiając z nimi na ten temat w październiku i listopadzie 1979 r. miałem możliwość poznać główne kierunki ich badań, a także wskazać na odpowiednią literaturę przedmiotu, która nie jest znana w Estonii. Dotyczy to m.in. polskich opracowań o A. Lagorii (docencie uniwersytetu w Tartu, a później profesorze uniwersytetu w Warszawie), P. Schmidcie (bardzo ważne publikacje B. Dybowskiego) itp. Nawiązana przy tej okazji współpraca przyniesie z pewnością obustronne korzyści.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

¹ Myślę przede wszystkim o opracowaniu H. Viidinga i R. Männila *Wkład russkich akademikow w geologiju Siewiernoj Pribaltiki*, który został zamieszczony w książce *Pietierburskaja Akademiya nauk i Estonia*, wydanej w Tallinie w 1978 r.

² Por. *Geologiczeskaja izuczennost SSSR*. T. 50. *Estonskaja SSR. Pieriod 1678—1860*. Tallin 1974.

³ Autorzy ci rozszerzoną wersję swego opracowania opublikowali także w języku polskim w „*Miesięczniku Literackim*” w 1973 r.